

RÉVÉSZ BÉLA*

Anomáliák a hálózati személyek nyilvántartása körül

(esettanulmány)

A múlt feltárásának, a múlttal való szembenézés fontosságának hangsúlyozása a rendszerváltás óta napirenden lévő kérdése nemcsak a politika, de az érintett tudományágak kutatásai, a sajtó és a nyilvánosság számára egyaránt. Ennek az igénynek a megvalósulását a korábban titkolt állami, politikai, titkosszolgálatok dokumentumoknak a nyilvánosságra hozatalától a jogalkotás eszköztárának a felhasználásán keresztül a személyükben felelősnek tartott politikai és titkosszolgálati szereplők megnevezéséig sokféle módszer szolgálta. Ez a posztkommunista országok mindegyikére jellemző, ahogyan az is, hogy e módszerek közül a hatalmi célok érvényesítése gyorsan elsődleges szemponttá vált, hiszen a politikai haszonszerzésre rendkívül alkalmas megoldást talált a politikai elit. A közvélemény érdeklődését befolyásoló, jól irányított tematizációs munka többnyire a politikai szereplők korábbi, vélt vagy valós „bűneire” összpontosult¹, de hogy a múlt feltárása egyéb dimenziókat, például a hétköznapi ember személyes felelősségét is érintheti, az legfeljebb a szociálpszichológia kutatások némelyikében bukkan elő. Másfelől viszont a jogalkotás a diktatórikus rendszerben elkövetett bűnök feltárását, az áldozatok, sértettek jóvátételét igyekezett a különféle igazságtételi, kárpótlási, semmisségi törvények meghozatalával elérni². Harmadikként pedig a politika és a történettudomány furcsa összefonódása folytán előbbi egyre inkább jogot formált magának utóbbi megállapításainak revíziójára. Kapcsolatuk lényegét pontosan fogalmazza meg

* habilitált egyetemi docens, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Politológiai Tanszék

¹ Kende Péter számára a múlttal való szembenézés a pártállami múlt feltárásával azonos. KENDE PÉTER: *Magyarság, zsidóság, emberiség*. KENDE PÉTER: *Válogatott művek*. Kalligram. Pozsony, 2015. 66. p.

² Az ezen célokat szolgáló négy, ún. „semmisségi” törvény közül kettőt még az 1985-ben választott, utolsó Kádári parlament fogadott el:

Az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról szóló 1989. évi XXXVI. törvény.

Az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1990. évi XXVI. törvény

Az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt történt elítélések semmissé nyilvánításáról szóló 1992. évi XI. törvény

Az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni leszámolással összefüggő elítélések semmisségének megállapításáról szóló 2000. évi CXXX. Törvény.

Pierre, Nora: „drámai módon megsokszorozódik a különféle múltak hasznosítása a társadalmi gyakorlatban: mind sűrűbben élnek ugyanis a múlt példászerű vagy más jellegű felidézésének akár politikai, akár kereskedelmi (marketing) jellegű kiaknázásával”.³ Arra pedig, hogy ez régóta bevált eszköze a politikai praxisnak *Eric, Hobsbawm* hívta fel a figyelmet. Szerinte már a 19. század végétől „Európa-szerte virágzó politikai gyakorlattá terebélyesedett a múlt feltételezett vagy inkább újonnan konstruált képének (képeinek) a politikai legitimitációt szolgáló állami előállítás”.⁴

I.

A múlt bűneinek feltárását és jogsértéseinek orvoslását célzó jogalkotásnak bölcselkedésbe hajló vitái azonban kevésbé keltették fel a nyilvánosság, a sajtó érdeklődését, számukra inkább a személyes történetek, a leleplezések, az „ügynökvadászatok” jelentették a hírek piacképességét. A rendszerváltás környékén vált elterjedté az a megítélés, amely a közelmúlt történetében a „mártírok” és a „besúgók” táborát különböztette meg, akik szereplői a közéletben, a médiumok világában sajátos megvilágításban jelentek meg. Az állami megemlékezéseken az '56-os hősök, forradalmárok, kivégzettek szerepeltek, míg a bulvársajtóban a besúgók, ügynökök neve forgott. Pedig az ügynökkérdés nem egyszerűen az ügynökökről szól, hiszen az állambiztonsági múltban az ügynökök a rendszernek csupán apró alkatrészei voltak, ezért rá kellett világítani működésük tágabb összefüggéseire, a politikai megrendelők és működtetők felelősségére is.

Mindenesetre máig különös izgalmat okoz, ha egy-egy nevesebb, a politikai, gazdasági vagy a kulturális életben szereplő kisebb-nagyobb tekintéllyel bíró személyről röppen fel a rendszerváltás előtti titkosszolgálati szervek valamelyikével folytatott kollaborációjának a híre. Ezek akkor is körbe futnak a média világában, ha csupán találgatásokra, vélekedésekre, pletykákra, híresztelésekre támaszkodnak, de gyakran lehet az alapjuk rosszindulatú híresztelés, rágalmazás vagy kifejezetten karaktergyilkossági szándék. Az össze-vissza röpködő „ügynöközésnek” végül a jogalkotói szándék kívánt véget vetni. Az „átvilágítási” vagy „lusztrációs” törvénynek is nevezett, 1994-ben elfogadott törvény még nem nevesítette az együttműködők kategóriáit, csak arra kereste a választ, hogy az adott személyek adtak-e a hálózati feladatok vállalására vonatkozó, saját kezűleg aláírt nyilatkozatot, adtak-e jelentést vagy kaptak-e tevékenységükért illetményt, prémiumot, illetőleg valamilyen kedvezményt⁵. A három feltételből kettő együttes meglétét tekintették szükséges és elégséges feltételnek ahhoz, hogy megállapítható legyen, a vizsgálat alá vont személy végzett-e hálózati tevékenységet az állambiztonsági szervezet III/III-as

³ NORA, PIERRE: *The tidal wave of memory*. Newsletter 72. Spring 2001. Institut für die Wissenschaften von Menschen, 26. p. idézi: GYÁNI GÁBOR: *A történelmi emlékezet rítusai*. In: *A történész szerszámládája – A jelenkori történelmi gondolkodás néhány aspektusa*. (szerk. Szekeres András) L'Harmattan, Budapest, 2002. 102. p.

⁴ HOBBSAWM, ERIC: *Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870-1914*. in: *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény*. (szerk. Hofer Tamás – Niedermüller Péter) Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja, Budapest, 1987, 184 p.

⁵ 1994. évi XXIII. törvény egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről 1. § b).

Csoportfőnöksége számára⁶. A 2003-as újabb szabályozás már a „hálózati személy” gyűjtőfogalmába fogta össze a három legfontosabb együttműködő kategóriát, a titkos munkatársat, a titkos megbízottat és az ügynököt, ennek az autentikus interpretációját adta meg a törvény. Eszerint az tekinthető hálózati személynek, „aki az e törvény hatálya alá tartozó iratokat keletkeztető szervezetek számára titokban, fedéssel és fedőnévvel jelentést adott, vagy ilyen jellegű beszerzési nyilatkozatot írt alá, vagy ilyen tevékenységért előnyben részesült.”⁷ A két konjunktív feltétel megléte változatlan maradt, fontos azonban, hogy a „beszerzési nyilatkozatot aláírása” kiemelkedő szerepet kapott a továbbiakban. Ennek dokumentuma volt ugyanis az ominózus „6-os karon”. 6-os kartont 1954-től vezette az akkori Államvédelmi Hatóság, majd az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség a beszerezett személyekről és a meghiúsult beszerzésekről, valamint a konspiratív (K) lakások és találkozási (T) lakások tulajdonosairól. Adatai a következők⁸:

A-oldal: név, születési adatok, anyja neve, foglalkozása, munkahelye, lakcíme, iskolai végzettsége, pártállása (felszabadulás előtt és után), katonai viszonya (felszabadulás előtt és után), állampolgársága, nemzetisége, (1967-ig szociális származása, milyen kategóriába tartozik).

B-oldal: a beszerzés ideje, a beszerzést végezte (név, rendfokozat), minősítése (1967-ig osztályozása), a beszerzés alapja, a foglalkoztatás vonala, fedőneve, naplósám, dossziésám, irattári szám, a dosszié átadásának megjelölése (dátum, szerv, operatív tiszt neve).

A személyi adatokon kívül tehát azt is rávezették, hogy milyen alapon szervezték be a jelöltet, ki volt a beszerzője, milyen vonalra állították rá, valamint feltüntették rajta a hálózati napló és a személy dossziéinak számát. Tartalmazta a hálózati személy kategóriáját: ügynök; tmb – titkos megbízott; tmt – titkos munkatárs. A több mint két tucatnyi „karton” elnevezésű állambiztonsági irattípus közül a 6-os karton értékét az növelte meg, hogy ennek az adatait a jelölt aláírásával hitelesítette és vált belőle hálózati személy. Azonban nem minden jelentősen szerepelt az aláírása, ugyanis gyakran a kapcsolattartó tiszt csak szóbeli jelentést kapott tőle, majd az ő írásba foglalása (begépelése) után került a szöveg a hálózati személy munka- (M-) dossziéjába.

Az állambiztonsági forrásokból dolgozó kutatók azonban a túlszabályozott és agyonbürokratizált törvény további ellentmondásaira is felhívták a figyelmet. Ha ugyanis csak az tekinthető hálózati személynek, aki „titokban fedéssel és fedőnévvel jelentést adott, vagy ilyen jellegű beszerzési nyilatkozatot írt alá, vagy ilyen tevékenységéért előnyben részesült”, akkor mi történik azokkal a bizonyíthatóan hálózati személyekkel, akikkel valamiért nem irattak alá beszerzési nyilatkozatot. De gyakran előfordul az is, hogy a hálózati személyek semmiféle anyagi juttatásban, előnyben nem részesültek. Ráadásul az említett iratokat külön, az úgynevezett „B”, beszerzési vagy személyi dossziékban őrizték, amelyek nagyrészt a rendszerváltás, pontosabban a „Duna-gate”-

⁶ Ez a törvény tehát csakis a belső reakció elhárítás számára végzett esetleges tevékenységeket vizsgálta, így kizárta a többi szolgálati ághoz – hírszerzéshez, kémelhárításhoz, katonai elhárításhoz vagy a technikai szolgálati ágakhoz (csoportfőnökségekhez) való viszony további vizsgálatát.

⁷ 2003. évi III. törvény az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról. 1. § (2) 5.

⁸ PETRIKNÉ VAMOS IDA: *Iratok a Történeti Hivatalban*. Trezor 1. A Történeti Hivatal Évkönyve 1999. Történeti Hivatal, Budapest, 1999. 44. p.

ügy⁹ idején megsemmisítették. Alapos tehát az aggodalom, hogy „amennyiben nem változik meg a szabályozás arról, hogy a kit lehet indokoltan az állambiztonsággal együttműködő hálózati személyként megnevezni, akkor ez a helyzet csak arra lesz alkalmas, hogy növelje a szakadékot a jogilag kimondható és a valós tények között”.¹⁰

II.

A továbbiakban elemzett eset¹¹ olyan anomáliára kívánja felhívni a figyelmet, amely eddig még nem került be az állambiztonsági iratok problémajegyzékébe. K. K. ügyében a médiában körbejárt adatok végső forrása Bálint László könyvének 112. oldalán található adatközlés¹². A könyv 2017-es megjelenését megelőzően azonban már hét évvel korábban hozzáférhetővé váltak egy kiadványban a „Lengyel Zsolt” fedőnevű hálózati személy adatai. A kettő tartalma azonban lényeges pontokban eltér egymástól, miközben mindkettő az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában kezelt 6-os kartont jelöli meg elsődleges forrásként.

„A magyar városok közül Hódmezővásárhelyen készült el elsőként az állambiztonsági szolgálatok 1956 és 1989 közötti helyi tevékenységét bemutató tanulmány” – jelentette be 2010 elején tartott (politikai felhangokat sem nélkülöző) sajtótájékoztatóján az akkori polgármester, *Lázár János*.¹³ A helyi „Emlékpont” által összeállított anyag az egykori Belügyminisztérium III/III-as csoportfőnökségének kilencvenhat, Hódmezővásárhelyen tevékenykedett hálózati személyét és ötvenhat tartótisztjét azonosította. A tanulmány azonban negyvenkilenc további olyan ügynökkel is foglalkozott, akik „fő tevékenységüket nem Hódmezővásárhelyen, hanem Csongrád megyében máshol folytatták” – tette hozzá a polgármester. Ennek okát és célját nem közölte ugyan, de tény, hogy a negyvenkilenc közül a negyvenhatodik kapta a III/II-es, kémelhárító szolgálatnál a „Lengyel Zsolt” fedőnevet. Adatai a helyi Tornyai Múzeumnak szánt Beszámoló¹⁴ címmel 2009-

⁹ RÉVÉSZ BÉLA: *A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében – politológiai értelmezési lehetőségek*. Acta Juridica et Politica, Szeged, 2006. 131. p.

¹⁰ UNGVÁRY KRISZTIÁN: *A megismerhetőség határa*. Heti Világgazdaság, 2017. 11. sz. 20. p.

¹¹ A Szegedi Biológiai Kutatóközpontból 1985-ben az Egyesült Államokba költözött és ott világhírűvé vált kutatóbiológus, biokémikus esetéről van szó. Mivel személye a nyilvántartással kapcsolatos problémák tárgyalása során teljesen indifferens, ezért csak fedőnévvel, illetve szükség esetén neve kezdőbetűivel történik utalás a konkrét szereplőre.

¹² BÁLINT LÁSZLÓ: *A hálózati nyilvántartás szereplői. Az államvédelmi és állambiztonsági hálózat nyilvántartása Szegeden és Csongrád megyében. Töredék. 1945–1990*. Szerzői kiadás, h. n. 2017. 333 p. [továbbiakban: a Könyv].

¹³ TANÁCS ISTVÁN: *Folytatódik a múltfeltárás Hódmezővásárhelyen a helyi ügynöklista nyilvánosságra hozatala után is*. Népszabadság, 2010. március 1.

¹⁴ A 2006-ban a Terror Háza vásárhelyi fiiláléjaként Schmidt Mária koncepciója nyomán létrehozott „Emlékpont” a helyi Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ kiállítóhelyeként működik, ezért a Múzeum a Beszámoló címzettje.

ben készült összeállítás¹⁵ II. melléklet-kötetének „*A nem Hódmezővásárhelyen tevékenykedő, Csongrád megyében beszervezett ügynökök*” 6-os kartonjainak másolatait ismertető rész 422. oldalán található.

A Könyv ugyanúgy a beszervezett személyek adatai rögzítő 6-os kartont tekinti alapvető forrásának, mint a Beszámoló. Előbbinek információi úgy jártak be a nyilvánosságot, hogy nem vették figyelembe a szerző, Bálint László figyelmeztetését, amely arra utalt, hogy csupán azok a szavak felelnek meg tökéletesen az állambiztonsági dokumentumokban szereplőknek, amelyek dőlt betűvel szedettek¹⁶. Ha ennek alapján „kiszűjtjük” a „Lengyel Zsolt”-dokumentumot, akkor ennyi marad meg az eredeti iratból:

K. K., tudományos segédmunkatárs; MTA Szegedi Biológiai Kutatóközpont, Szeged, Budapesti krt. 26.; végzettsége egyetem, pártunkívüli KISZ-tag, magyar állampolgár. Beszervezve 1978. 10. 31. titkos megbízott, hazafias alapon, fn. „Lengyel Zsolt”, vonala kémelhárítás. Nyilvántartásba vétele: 1978. 11. 02.

A Beszámoló nyomán viszont a 6-os kartonról a következők olvashatók le:

Az ügynök neve: K. K. An.: Göncz Zsuzsanna; Sz. idő: 1955.01.17.; Sz. hely: Szolnok; Besz. id.: 1978.10.31.; Kizárás: 1971.10.31. (Tartóiszjtje: Salgó László r. hdgy.) (MTA Biológiai Int. – Szeged); Fedőneve: „Lengyel Zsolt”; Dosszié jelzete: I.11.10. II. o. 12. d. (1985); Éves jelentés, fél éves jelentés, Csongrád; más hálózati anyaga nincs.

Fontos az iratforrás megjelölésére vonatkozó hivatkozásokban látható eltérés is. A Könyv közléséhez képest a Beszámoló nemcsak az „operatív nyilvántartást végző szervezeti egységek” mintegy 76 ífm terjedelmű iratállományára utal (ÁBTL¹⁷ 1.11.10.), hanem a pontosabb adatok nyomán akár visszakereshető iratokra is, ezeket ugyanis a „16. d.” – doboz – tartalmazza.

De a leglényegesebb, legfontosabb eltérés a kettő között, hogy a Beszámoló meglepő módon tartalmaz egy, a hálózatból történt kizárára vonatkozó tény, bár az ennek időpontjára vonatkozó adat nyilvánvalóan durva elírás¹⁸: „1971. 10. 31.”. Kérdés, hogy a kizárás tényről vajon miért nem tud a Könyv, másrészt hogyan lehet a Beszámoló kizárási időpontja korábbi a mindkét forrásban azonosként közölt beszervezési dátumnál (1978. 10. 31.). A Beszámoló szövege szemlátomást nem szövegszerkesztőn készült, ami még nem mentség arra, hogy feltűnő hibák maradhettek a gépelésben. Kompromittáló szándékot ezekben aligha lehet feltételezni – hányan tudhattak 2009-ben K. K.-ról? –, viszont a Könyv határozottan kijelenti: „*a kartonon sem a hálózatból való kizárásnak, sem a dosszié irattárba helyezésének nincs nyoma*”. Ebből le is vonja a következtetést: a hálózati személyt „1990-ig foglalkoztatták”.

Elterjedt a híre annak is, hogy a beszervezés tényén túl semmiféle jelentés nem igazolja a titkos megbízott aktív együttműködését. A Könyv tényközlése ezzel szemben azt állítja, hogy nyilván nyitottak a szervek a jelentések számára munkadossziét, hiszen a karton tartalmaz egy dossziészámot is, igaz, ez „*olvashatatlan a kartonon*”. A Beszámoló továbbmegy ennél. A pontosabb dossziészám feltüntetése mellett az itteni karton utal a

¹⁵ Beszámoló a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ részére, »A BM III/III-as Csoportfőnökség tevékenységének hatása Hódmezővásárhely M. J. Város társadalmi, kulturális és gazdasági életére, az 1956–1989 közti időszakban« című kutatási téma tárgyában. sz. n., k. n., d. n. 2010 (?). 423 p. [a továbbiakban: Beszámoló].

¹⁶ BÁLINT 2017, 13. p.

¹⁷ ÁBTL: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára.

¹⁸ Hasonló elírás az „a. n.” – anyja neve – közötti eltérés. A Könyv adatai helyesek.

jelentések jellegére is: „éves jelentés, féléves jelentés”, majd hozzáteszi: „más hálózati anyaga nincs”. Eddig azonban ezek egyike sem került elő, bár Szerzőnek ezek meglétére vonatkozó kérdésére válaszolva az ÁBTL közölte: „Az éves, féléves jelentéseket a Csongrád megyei RFK Állambiztonsági Szerve küldte meg a BM Adatfeldolgozó és Tájékoztatási Csoportfőnökség ÁB Operatív Nyilvántartó Osztályának”¹⁹.

A Könyv egy közelebről meg nem nevezett dokumentumra hivatkozva azt valószínűsíti, hogy a hálózati személy 1985-től pihentetve volt. A vonatkozó parancs szerint viszont a hálózati személy pihentetése esetén a pihentetés időtartamát pontosan meg kell határozni és „a pihentetés idejét fel kell tüntetni a hálózati személy 6-os kartonján”²⁰. Mivel ennek a döntésnek semmi nyoma egyik hivatkozott kartonon sem, a fenti szabályozás értelmében ennek kevés a valószínűsége.

Felmerült az a lehetőség is, hogy az adott beszerzés „zsarolás” következtében történhetett. A hálózati besorolás feltüntetése csak a Könyv információi között olvasható, eszerint „titkos megbízotti minősítéssel”, „hazafias alapon”, azaz a szabályozás értelmében „eszmei, politikai beállítottsága, illetve szocialista hazaszeretetének magas foka alapján” szervezték be „Juhász Zsoltot”. Ez korrekt megállapításnak tűnik, hiszen a büntetőjogilag terhelő vagy erkölcsileg kompromittáló adatok alapján („zsarolással”) beszerzett személy egyáltalán nem is lehetett „tmb.”, csak a hálózati rangsor legalacsonyabb fokán álló „ügynök”²¹. Ennek viszont semmi nyoma.

Az említett ellentmondások feloldására esetleg éppen a hivatkozott 16. számú doboz iratai között lehet a magyarázat. De találhatóunk kézzelfoghatóbb magyarázatot is. Az említett hálózati nyilvántartási parancs szerint ugyanis „a beszerzés végrehajtása után az operatív tiszt köteles kiállítani a hálózati személyről egy példányban a kérdőívet és két példányban az adatlapot, melyet a szerv nyilvántartójának kell leadni. A kérdőív alapján a szerv nyilvántartója kiállít két db 6-os kartont.”²²

Ha tehát a 6-os karton kezdetől fogva duplumként létezett (amiről az eddigi kutatások során még nem esett szó), akkor egyáltalán nem kizárt, hogy az adatok felvezetése, módosítása, kiegészítése, változtatása a későbbiekben nem párhuzamosan, egyidejűleg és azonos tartalommal került fel a két, idővel egymástól egyre jobban eltérő kártyára, főleg, ha ezeket nem is egy helyen kezelték. Esetünkben ugyanis az egyik karton ugyanis a III. Főcsoportfőnökség, a másik pedig a kémelhárítás, azaz a III/II. csoportfőnökség nyilvántartásába került. További kérdéseket vet fel, hogy a hetvenes években megkezdődött az Egységes Gépi Prioráló Rendszer kiépítése, ennek során pedig ezen iratok mikrofilmre vétele is²³. Arra nézve viszont nincs információ, hogy vajon a 6-os kartonokból mindkét változat filmre került-e. A rendszer továbbfejlesztése során pedig létrejött az EGPR „H” adattár, amely az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség teljes hálózati és operatív nyilvántartásának iratait, így a titkos segítőkről vezetett számítógépes nyilvántartás mágnesszalagra rögzített

¹⁹ A „Lengyel Zsolt”-ra vonatkozó források az ÁBTL-ben. Az ÁBTL írásbeli tájékoztatása, 2021. június 11.

²⁰ Szabályzat a BM. állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0012. számú parancsa, Budapest, 1972. július 31-én. 21. p.

²¹ A hálózati személyek minősítése. in: Az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveit tartalmazó szabályzat kiadása. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 005. számú parancsa. Budapest, 1972. április 5-én. 11. p.

²² Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására. i. m. 12. p.

²³ PETRIKNÉ 1999, 36 p.

adatait is tartalmazta, közöttük a 6-os kartonokat. Nem véletlen, hogy az állambiztonsági iratok helyzetének felmérésével megbízott, Kenedi János vezette szakértői bizottság jelentése nyomatékosan felhívta a kormány figyelmét, hogy „az állambiztonsági szolgálatok nyilvántartásainak máig legteljesebb adatait tartalmazó mágnesszalagokat ki kell nyomtatni, és a rajtuk lévő adatokat felül kell vizsgálni. (...) Megengedhetetlen, hogy a teljes adatállomány elzárva maradjon a történettudomány és a nyilvánosság előtt, és kinyomtatás hiányában az adathordozó elhasználódása miatt megsemmisüljön.”²⁴

A fontos, de nem kizárólagosan bizonyító erejű 6-os kartonok problémáit összegezve tehát első helyre kerülhet az a konfliktus, amikor más iratforrások egyértelműsítik valakinek hálózati személyként való titkosszolgálati együttműködését, aláírt szervezési kartonja viszont valamilyen oknál fogva mégis hiányzik. Az ellenkező oldalról viszont éppen az lehet problematikus, hogy a bőség zavarával szembesülhet a kutató. Ha jól összeszámoljuk, a Főcsoportfőnökség, illetve az érintett Csoportfőnökség nyilvántartásaiban megduplázódott kartonokon túl találkozhatunk velük mikrofilmen, továbbá a mágnesszalagokon megőrzött dokumentumok között is. (Egyelőre csak gyanítható, hogy az iratok nem megbecsülhető mennyiségben a KGB-archívumába is elkerültek.²⁵) Az utókor kutatói viszont nyilván az éppen megkapott, általuk vizsgált iratot tekintetik egyedülinek és hitelesnek, hiszen nincs is rálátásuk arra, hogy ugyanazon személyre nézve többféle irat is létezhet, akár teljesen ellentétes tartalommal. Ez esetünkben bebizonyosodott.

A problémával kapcsolatba a Történeti Levéltár a következő tájékoztatást adta: „A két 6-os karton adatainak a parancs értelmében azonosnak kellene lennie, de levéltárunkban néhány esetben mind a két 6-os karton megtalálható. *Ha a két elvileg azonosan vezetett 6-os karton adatai nem egyeznek meg, kijelenthető, hogy a túlzott adminisztráció pontatlansághoz vezetett.*”²⁶ Esetünkben tehát az egymásnak alapvetően ellentmondó, de rendkívül lényeges információk szerint: jelentést adott – igen/nem; kizárták a hálózathoz – igen/nem.

Ez a körülmény viszont jóval túlmutathat a konkrét ügyön, hiszen alkalmas lehet akár az összes eddigi, a 6-os kartonra történt politikai és részben bírósági hivatkozások hitelességének elbizonytalanítására. Az elmúlt harminc év során alappal vagy alaptalanul ügynökproblémába kever(edet)t érintettek bármelyike ettől kezdve joggal állíthatja, hogy nem a „jó” – számára a kedvezőbb adatokat tartalmazó – kartonját használták fel személyével kapcsolatban. Természetesen a jövő kérdése annak a vizsgálata, hogy hány ilyen multiplikált irat létezhet és ezeknek mennyiben azonos, egymást erősítő, vagy éppen eltérő, szembenálló a tartalmuk. Mindezek előfeltétele pedig az, hogy egyáltalán megtalálhatók-e a különféle levéltárakban, irattárakban, nyilvántartásokban ezek az egymással felelő iratok.

²⁴ *A Szakértői Bizottság jelentése. Főbb gondolatok a Magyar Köztársaság Kormánya számára.* in: *A Szakértői Bizottság jelentése 2007–2008.* Szerk. KENEDI JÁNOS, 2008. 390. p.

²⁵ „A Szovjetunió szétesését követő időszakban az ügyesebb nyugati kutatóhelyek kihasználták az 1992 és 1995 között húzódó "rendkívüli állapotokat", és „tonnaszámra” vitték haza a rájuk vonatkozó levéltári anyagokat. A jelicini rendezetlen állapotokhoz képest megszületett putyini újraszabályozás már arra való hivatkozással történt, hogy túl sok, amúgy titkosnak minősített dokumentum került illetéktelen kezekbe. »Személyes tapasztalatom, hogy az orosz levéltári törvény hatálybalépése óta bizonyos iratokat már nem kapnak meg a történészek, holott ugyanazokat a szabályozás előtt tanulmányozhatták« – mondta Varga Mária Éva, a kulturális minisztérium moszkvai levéltári delegátusa.” SZOBOTA ZOLTÁN: *Mit rejtenek még az egykori szovjet levéltárak. Titokdiplomácia.* Hetek 2005. szeptember 23.

²⁶ A „Lengyel Zsolt”-ra vonatkozó források az ÁBTL-ben. Az ÁBTL írásbeli tájékoztatása, 2021. június 11.